

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilduza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abidinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

BUXGALTERIYA AXBOROTINING SIFAT TAVSIFLARI

Raxmatova Shaxnoza Shukurovna

Soliq qo'mitasi huzuridagi Fiskal instituti Buxgalteriya hisobi va audit kafedrası doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada buxgalteriya axborotining xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining hisobini yuritish va tahlil qilishda tutgan o'rni hamda undan foydalanuvchilarning samarali qarorlar qabul qilishdagi ahamiyati haqida so'z boradi. Yuqori tezlik bilan o'zgarib borayotgan bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga muvofiq buxgalteriya axboroti ta'minotiga ega bo'lishining ahamiyati beqiyos. Aynan buxgalteriya axborotining yuqori sifatda bo'lishi uning foydalilik darajasini oshiradi, shu sababdan buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari ushbu ilmiy tadqiqot ishining obyekti hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida, mazkur ilmiy maqolaning dolzarbligini belgilaydi. "Buxgalteriya axborotining sifati" tushunchasi uni ko'rib chiqish doirasidan kelib chiqqan holda, turli xil talqin qilinadi. Shu sababli bu tushunchaning har xil sharhlari mavjud. Biroq yondashuvlarning turli ekanligiga qaramay, buxgalteriya axboroti sifati doimo xolis, ishonchli va xo'jalik yurituvchi subyektning xo'jalik faoliyatida sodir bo'lgan jarayonlar va hodisalarni to'liq aks ettirishi lozim, chunki u xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy holatiga beriladigan bahoga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi.

Buxgalteriya axborotining sifatiga qo'yiladigan talab, aslida xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy hisobotlariga hamda ulardagi axborotning turli foydalanuvchilar qaroriga ta'sir qiluvchi asosiy tavsiflariga qo'yiladi desak, mubolag'a bo'lmaydi.

Maqolada buxgalteriya axboroti asosida foydalanuvchilarning samarali qarorlar qabul qilishini ta'minlash maqsadida, buxgalteriya axborotining shakllanish uslublarini yaxshilash hamda ularning sifatiga qo'yilgan talablar ko'rib chiqilgan bo'lib, ularni takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar keltirilgan. Shuningdek, buxgalteriya axborotining zamonaviy boshqaruv tizimining talablariga muvofiq moslashuvi bo'yicha "buxgalteriya axborotining sifati", "sifat mezonlari" va "sifat darajasi" tushunchalari yoritib berilgan. Ilmiy izlanishlar jarayonida samarali qarorlar qabul qilish uchun har qanday foydalanuvchilarga buxgalteriya axborotini foydali bo'lishiga ta'sir qiluvchi buxgalteriya axboroti sifat tavsiflarini muayyan, bir-biriga bog'langan holda tizimlashtirilib qo'llanilishi kerakligi isbotlangan. Shuning evaziga buxgalteriya axboroti sifatining o'zaro bog'langan va o'zaro qaram bo'lgan tavsiflari bir tizimga keltirilib, xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: buxgalteriya axboroti, tahlil, buxgalteriya hisobi, buxgalter, hisob registrlari, buxgalteriya axboroti sifat tavsifi, moliyaviy hisobotlar, xo'jalik yurituvchi subyekt, samarali boshqaruv qarorlari, foydalanuvchilar, moliyaviy holat.

Abstract: This article is about the role of accounting information in accounting and analysis of the activities of business entities and its importance for users in making effective decisions. In the conditions of the market economy, which is changing at a high speed, the importance of having the supply of accounting information in accordance with the successful operation of the economic entity is significant. The high quality of accounting information makes increase its level of usefulness, that is why, the qualitative characteristics of accounting information are the object of this scientific research work. This determines the relevance of this scientific article. The concept of "quality of accounting information" is interpreted differently depending on the shape of its consideration. Therefore, there are different interpretations of this concept. However, despite the different approaches, the quality of accounting information should always be objective, reliable and fully reflect the processes and events that occurred in the economic activity of the economic entity, because it directly affects the assessment of the financial position of the economic entity.

It is no exaggeration to say that the demand for the quality of accounting information is actually placed on the financial statements of the economic entity and on the main characteristics of the information in them that influence the decisions of various users of accounting information.

In order to ensure that users make effective decisions on the basis of accounting information, the article examines the requirements for the improvement of accounting information formation methods and their qualitative characteristics, and measures for their improvement are presented. Also, the concepts of "quality of accounting information", "quality criteria" and "quality level" are based on the adaptation of accounting information according to the requirements of the modern management system. In the process of scientific research, it has been proved that for effective decision-making, it is necessary to systematize and apply the quality characteristics of accounting information that affect the usefulness of accounting information to any users. Therefore, interrelated and interdependent characteristics of the quality of accounting information are brought into one system and conclusions are given.

Key words: accounting information, analysis, accounting, accountant, account registers, quality description of accounting information, financial statements, economic entity, effective management decisions, users, financial position.

Аннотация: Данная статья раскрывает роль и значение бухгалтерской информации в учете и анализе деятельности субъектов хозяйствования а также для ее пользователей в принятии эффективных экономических решений. В условиях рыночной экономики, которая меняется с большой скоростью, важность наличия бухгалтерской информации в соответствии с успешной деятельностью экономического субъекта неоспорима. Именно высокое качество бухгалтерской информации повышает уровень ее полезности и потому качественные характеристики бухгалтерской информации являются объектом данной научно-исследовательской работы. Это, в свою очередь, определяет актуальность данной статьи. Понятие “качество бухгалтерской информации” трактуется по-разному в зависимости от сферы ее рассмотрения. Поэтому существуют разные трактовки этого понятия. Однако, несмотря на разные подходы, качество бухгалтерской информации всегда должно быть объективным, достоверным и в полной мере отражать процессы и события, происходящие в хозяйственной деятельности экономического субъекта, поскольку оно напрямую влияет на оценку финансового состояния экономического субъекта.

В свою очередь, требования к качеству бухгалтерской информации фактически предъявляются к финансовой отчетности экономического субъекта и к основным характеристикам содержащейся в ней информации, влияющим на решения различных пользователей.

В целях обеспечения принятия пользователями эффективных решений на основе бухгалтерской информации в статье рассмотрены требования к совершенствованию методов формирования бухгалтерской информации и ее качества, а также представлены меры по их совершенствованию. Также разъяснены понятия “качество бухгалтерской информации”, “критерии качества” и “уровень качества” в части адаптации бухгалтерской информации в соответствии с требованиями современной системы управления. В процессе научных исследований доказано, что для эффективного принятия решений необходимо систематизировать и применять качественные характеристики бухгалтерской информации, которые влияют на ее полезность для любых пользователей. Таким образом, взаимосвязанные и взаимообусловленные характеристики качества учетной информации сводятся в одну систему и даются выводы.

Ключевые слова: бухгалтерская информация, анализ, бухгалтерский учет, бухгалтер, регистры учета, качественная характеристика бухгалтерской информации, финансовая отчетность, хозяйствующий субъект, эффективные управленческие решения, пользователи, финансовое состояние.

KIRISH

Hozirgi kunda buxgalteriya axboroti xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatining boshqaruv jarayonini amalga oshirish uchun bebaho manba bo'lishiga sabab u doimo rejalashtirish, tashkil etish, rivojlantirish va nazorat kabi barcha boshqaruv funksiyalarini amalga oshirishda asos bo'lib xizmat qiladi. Ma'lumki, xo'jalik yurituvchi subyektning faoliyati, moddiy va moliyaviy resurslarni ishlab chiqarish, taqsimlash, ayriboshlash va iste'mol qilishning iqtisodiy jarayonlarini o'zida mujassamlashtirgan axborot – bu iqtisodiy axborot bo'lsa, buxgalteriya axboroti esa ushbu xo'jalik yurituvchi subyektni boshqarishda vosita bo'lish bilan birgalikda xo'jalik faoliyati haqidagi ma'lumotlarni umumlashtirish va taqdim qilish usuli desak mubolag'a bo'lmaydi. Ayni vaqtda buxgalteriya axboroti xo'jalik yurituvchi subyekt rahbariyati uchun mavjud imkoniyatlardan o'z vaqtida foydalanish va faoliyatni istiqbolli rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqishda asosiy rolni o'ynaydi.

Aynan buxgalteriya axboroti yuqori sifatda tuzilib, taqdim qilingan taqdirda, u ham ichki, ham tashqi foydalanuvchilari uchun foydali va qiymatli bo'ladi. Bundan ko'rinib turibdiki, buxgalteriya axborotining sifat tavsifiga bo'lgan talab doimiy tarzda ortib boradi. Shuni ta'kidlash lozimki, buxgalteriya axborotining sifat tavsifi ko'p xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlarining obyekti bo'lganligiga qaramay, buxgalteriya axboroti sifati va sifat mezonlari chuqur o'rganilmagan. Aynan shu sabab, ushbu ilmiy maqolaning mavzusi va ilmiy izlanish maqsadiga aylandi. Maqolaning maqsadi sifatida “buxgalteriya axboroti sifati” tushunchasiga mualliflik ta'rifini berilganligi hamda buxgalteriya axborotining o'zaro aloqador sifat tavsiflarining bir tizimga shakllantirilgan va undan foydalanishning samaralari keltirilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Buxgalteriya axboroti va uning sifatining ahamiyati bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlarda, mahalliy va xorijiy iqtisodchi olimlarning asarlarida qayd etilgan. Xususan, “Moliyaviy hisobotlarini taqdim etish” nomli 1-son buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga (BHXS)ga muvofiq, kapitalni boshqarish jarayonida korxonalar o'z maqsadlariga erishish uchun moliyaviy hisobotda sifatli axborotni ta'minlash kerak.

Rus iqtisodchi olimlari M. V. Koryagin va P. A. Kutsyiklarni fikricha buxgalteriya axboroti manfaatdor foydalanuvchilarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan bo'lib, ularni taqdim qilishning qadimdan shakllanib kelgan hamda me'yoriy belgilangan talablari mavjuddir.

L. A. Yudinseva ham buxgalteriya axborotiga bo'lgan ehtiyojni quyidagicha ta'riflagan: foydalanuvchilarni ularning iqtisodiy asosga ega qarorlar qabul qilishida muhim ahamiyat kasb etadi, bunda buxgalteriya axborotini sifati unga bo'lgan ehtiyojni qondirish darajasi bilan aniqlanadi.

G'arblilik iqtisodchi olim B. Pounder (B. Pounder)ning ta'kidlashicha buxgalteriya hisobining ahamiyati u taqdim qilayotgan axborot bilan o'lchanadi.

S. A. Levitskaya va K. A. Ivashenkolarning qayd qilishicha, buxgalteriya axboroti – bu xo'jalik obyektlarini tahlil qilish, baholash, ro'yxatga olish va umumlashtirish jarayonlari bo'yicha tegishli birlamchi hujjatlar, registrlar va hisobot shakllari bilan tasdiqlangan buxgalteriya hisobi ma'lumotlari yig'indisidir.

Yevropalik iqtisodchi olimlar N. Ortega va X. Ramires ta'kidlashlaricha, buxgalteriya axborotining ahamiyati uni tashkilot faoliyatining samaradorligi bilan aniqlanadi [7].

Mahalliy iqtisodchi olimlarimizdan Z. Zufarova va A. Avlokulovlarning ta'kidlashicha, buxgalteriya axborotini

Bizning fikrimizcha, buxgalteriya axborotining sifati – undan foydalanuvchilarning manfaatlari va ehtiyojlarining qondirilishi bilan belgilanadi.

Buxgalteriya axborotining sifat mezonlari, bunday axborotdan foydalanuvchilarning to'g'ridan-to'g'ri maqsadiga bog'liqligi shuni anglatadiki, ma'lum bir iqtisodiy vaziyatlar tufayli yuzaga kelgan talablarga buxgalteriya axborotining to'g'ri kelishi uchun uning barcha sifat tavsiflaridan ustuvorlarini ajralib chiqishiga sabab bo'ladi, bu esa bunday axborotning foydalilik darajasini keskin oshiradi. Buxgalteriya axborotining hozirda mavjud sifat tavsiflari ularni takomillashtirishni, tizimlashtirishni taqozo etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotni olib borishda buxgalteriya axborotining buxgalteriya hisobi va tahlil tizimidagi beqiyos o'rni va ahamiyati borasidagi iqtisodchi –olimlarning fikr-mulohazalarini o'rganish, ekspert baholash, jarayonlarni kuzatish hamda iqtisodiy hodisa va jarayonlarga tizimli yondashuv, muallif izlanish va tajribalari bilan qiyosiy tahlil qilish yo'li orqali tegishli xulosa, taklif va tavsiyalar berib o'tilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda buxgalteriya axboroti uning asosida foydalanuvchilar tomonidan samarali qarorlarini qabul qilinishda beqiyos ahamiyatga ega.

Ma'lumki, xo'jalik yurituvchi subyekt o'z faoliyatini doimiy tarzda maqsadli monitoring qilishi, muammolarni oldindan ko'ra olishi va bartaraf etish hamda strategik va operativ boshqaruvning moliyaviy va nomoliyaviy ko'rsatkichlarini aniqlashi va baholashi uning faoliyatini moliyaviy barqarorlikka erishishini osonlashtiradi. Bu esa o'z navbatida buxgalteriya axborotining sifatli bo'lishini taqozo qiladi.

Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, buxgalteriya axboroti – bu boshlang'ich hisob hujjatlariga asoslangan, buxgalteriya hisobi registrlarida, moliyaviy hisobotlarda, tushuntirishlarda hamda buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish bilan bog'liq boshqa hujjatlarda aks ettiriladigan buxgalteriya hisobi obyektlari haqidagi qayta ishlangan ma'lumotlar hisoblanadi [1]. Buxgalteriya axboroti – boshlang'ich hisob hujjatlarida aks etgan xo'jalik muomilalari va jarayonlarini hisob-kitobini yuritish maqsadida shakllantiriladi, guruhlanadi, tizimlashtiriladi hamda qayta ishlanadi. O'z navbatida buxgalteriya axboroti buxgalteriya hisobining asosiy tamoyillari hamda buxgalteriya hisobi metodining asosiy elementlari orqali shakllantiriladi (1-jadval).

1-jadval: Buxgalteriya axborotining shakllanishi roli¹

Shakllantirish usuli	Maqsad	Buxgalteriya axborotini shakllantirishdagi ahamiyati
Hujjatlashtirish	Xo'jalik jarayonlarini hujjatlashtirish	Buxgalteriya hisobi obyektlarini birlamchi kuzatuv orqali buxgalteriya axborotini shakllantirish – buxgalteriya axborotini yuqori darajadagi batafsilligi, joriy qarorlarni qabul qilishga yo'naltirilgan.
Inventarizatsiya	Mol-mulk va majburiyatlarning haqiqatda mavjudligi tekshirish hamda olingan ma'lumotlarni buxgalteriya hisobi ma'lumotlari bilan solishtiruv.	Buxgalteriya axboroti hisob obyektlarini qiymat o'lchovida shakllanadi. Turli xil axborot oqimini yagona jamlanma hisobot ko'rinishida jamlaydi.
Baholash	Mol-mulk va majburiyatlarni turli xil o'lchov birliklaridan yagona o'lchov birligida aks ettirish	Buxgalteriya axboroti buxgalteriya hisobi obyektlari bo'yicha ma'lumotlarni joriy guruhlash orqali shakllanadi. Hisobvaraqlar, sub hisobvaraqlar ko'lamida buxgalteriya axborotini to'planishi
Kalkulyatsiya	Ishlab chiqarilgan mahsulot, bajarilgan ish yoki ko'rsatilgan xizmatlar tannarxini hisoblash.	
Hisobvaraqlar	Buxgalteriya hisobi obyektlarini iqtisodiy mazmunining bir xilligi asosida guruhlash.	
Ikki yoqlama yozuv	Buxgalteriya hisobi obyektlari, xo'jalik muomillarining o'zaro bog'liqligini iqqita hisobda aks ettirish.	

¹ Ilmiy izlanishlar asosida muallif tomonidan ishlangan

Umumlashtirish	Tashkilotning xo'jalik vositalarini (turlari, joylashuvi, shakllanish manbalari va ishlatish maqsadi bo'yicha) pul o'lchov birligida guruhlash va umumlashtirish	Buxgalteriya axboroti tashkilotning mol-mulki va moliyaviy holati bo'yicha ma'lumotlarni davriy umumlashtirish orqali shakllanadi. Tashkilot miqyosida yig'ilgan buxgalteriya axboroti tashqi va ichki foydalanuvchilarga yo'naltirilgan.
Moliyaviy hisobot	Ma'lum davr uchun tashkilotning mol-mulki holati hamda moliyaviy natijalari to'g'risida ma'lumotlarni yagona tizimini yaratish.	

Yuqorida keltirilgan jadvalda buxgalteriya axborotini shakllantirish instrumentlari o'z aksini topgan bo'lib, ular to'g'ridan-to'g'ri uning sifatiga ta'sir o'tkazadi. Aynan buxgalteriya axborotining sifati haqida so'z borganda, undan foydalanuvchining ko'zlagan maqsadlariga erishishi uchun axborotni foydali qiluvchi xususiyatlarini tushunish mumkin, boshqacha qilib aytganda, buxgalteriya axborotining sifati undan ko'zlangan natija bilan belgilanadi. Bu esa o'z o'rnida bunday axborot, foydalanuvchi iqtisodiy qarorlarining samaradorligiga bevosita o'zining sifat xossalari bilan ta'sir qilishini anglatadi. Shu sababli, yillik moliyaviy hisobotlarda keltirilayotgan hamda foydalanuvchiga taqdim qilinayotgan buxgalteriya axboroti quyidagi 1-rasm keltirilgan sifat tavsiflariga ega bo'lishi lozim deb hisoblaymiz.

Bu keltirilgan rasmda berilgan buxgalteriya axborotining tizimlashtirilgan asosiy sifat tavsiflariga izoh berib o'tamiz:

Dolzarblilik (relevance): Buxgalteriya axborotining bu sifat xususiyati ma'lum masala bo'yicha foydalanuvchiga aniq asosli qarorlarni qabul qilishida noaniqliklarni bartaraf qilishda yoki ma'lum bir darajada bilim saviyasini oshirishga ko'maklashadi. Misol tariqasida, xo'jalik yurituvchi subyektga kredit ajratish maqsadida tijorat bankining kredit bo'limi hodimi tomonidan mazkur subyekt moliyaviy holati va faoliyatining moliyaviy natijalarini o'rganish va tahlil qilishda u taqdim etgan moliyaviy hisobotlar hamda kredit tarixi o'rganilib chiqiladi. Bu bilan ushbu subyektning qancha miqdorda kreditga qobiliyatligi darajasi aniqlanadi. Bundan ko'rinib turibdiki, buxgalteriya axborotining dolzarbligi undan foydalanuvchiga o'z vaqtidan va resurslaridan ratsional foydalanishiga imkoniyatini beradi.

Buxgalteriya axborotining dolzarblilik darajasi birinchi navbatda, uni tabiatidan, hajmidan va albatta, o'rinni ekanligi bilan aniqlanadi. Demak, agar mazkur axborot qandaydur bo'shliqlarga ega bo'lsa yoxud noto'g'ri talqin qilingan bo'lsa, albatta, u asosida qabul qilingan qarorlar salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Ba'zi holatlarda moliyaviy hisobotlardagi buxgalteriya axborotining tabiatining o'zi ushbu axborotdan foydalanuvchiga uni sifat darajasini aniqlab beradi. Ammo shunday bo'lsa-da, uni tabiati bilan birgalikda hajmi ham ushbu axborotning dolzarbligini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, xo'jalik yurituvchi subyektning asosiy faoliyatdan daromadining xarajatlariga nisbatan kamomadi, xorijiy valyutada qarzdorlikning mavjudligi va uning miqdori va h.k.

Axborot dolzarb bo'lishi uchun bir quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi lozim:

O'z vaqtidalik (timeliness): Buxgalteriya axboroti foydalanuvchilarga zarur bo'lgan paytda taqdim qilinishi lozim, aks holda albatta, axborot o'z dolzarbligini yo'qotadi. Axborotning yangiligi, uni foydalilik darajasini aniqlab beruvchi muhim omil hisoblanadi. Axborot o'zida mujassam etilgan tafsilotlar sodir bo'lgan vaqtga nisbatan eski bo'lmasligi lozim, bu ham uning muhimlik darajasiga ta'sir qiladi. Masalan, xodim mol yetkazib beruvchidan xo'jalik jihozlarining kunlik xarid qilish to'g'risidagi qarorni, ushbu jihozlarning holati to'g'risidagi hisobotga tayanadi, bu esa hisobotda oxirgi yangi axborot aks etishini talab qiladi.

Oldindan ko'ra olish, bashoratlash (predictive value): bu o'z o'rnida foydalanuvchilarga kelajak uchun prognozlar qilish imkoniyatini yaratadi.

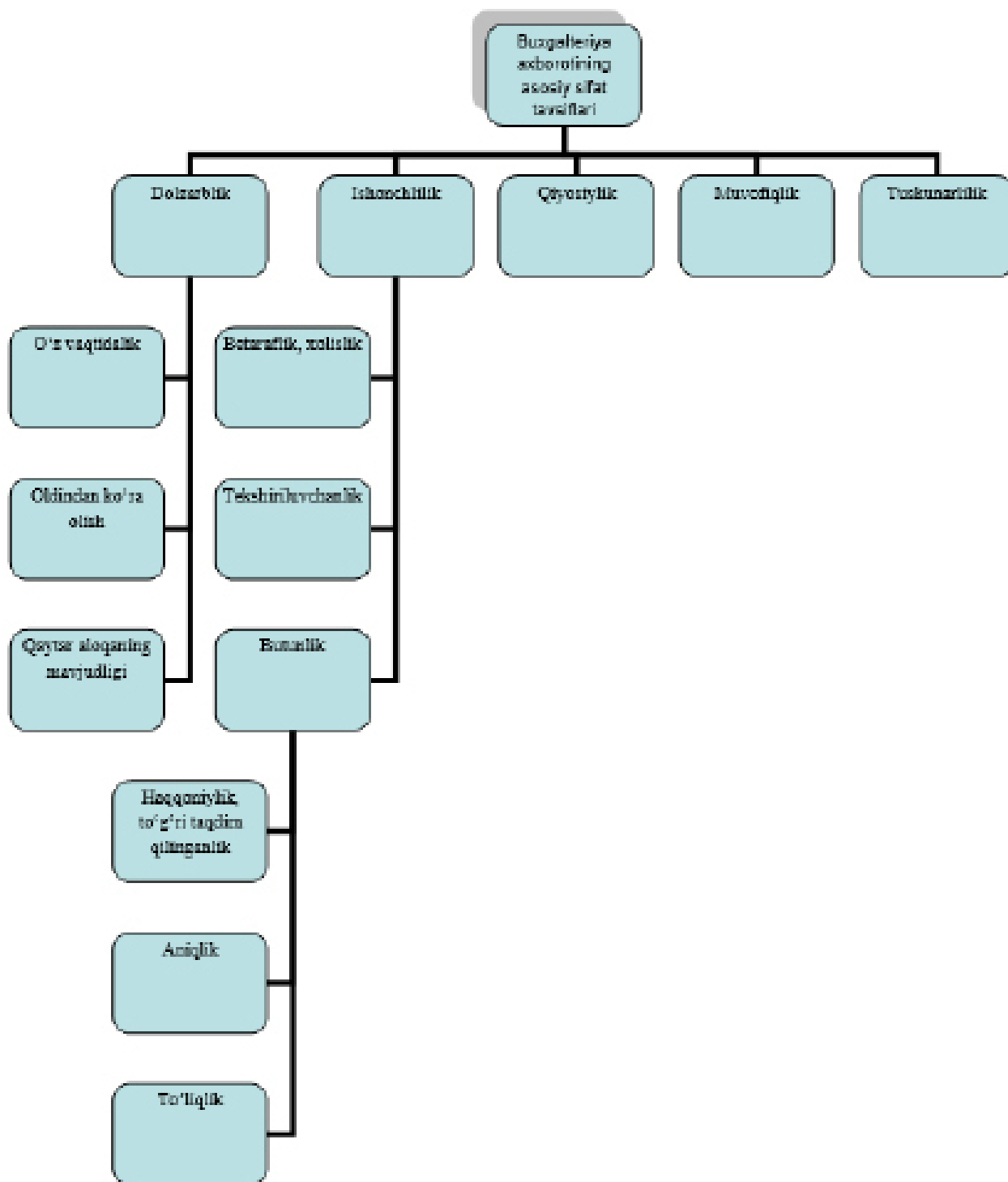
Qayta aloqaning mavjudligi: buxgalteriya axborotining bunday xususiyati foydalanuvchilarga oldingi taxminlarini baholashga yordam beradi, shu bilan birga o'shaning evaziga qabul qilingan qarorlarning samaradorligini aniqlash imkonini beradi. Buxgalteriya axborotining bashoratlash qiymati va qayta aloqaning mavjudligi, uning asosida qaror qabul qiluvchi foydalanuvchilarga holatni oldindan ko'ra bilish, qarorlarni tasdiqlash va to'g'rilashga zamin yaratadi. Misol tariqasida, chakana savdo sotuvchisi o'z tovarlari zaxirasi muqimlashtirish uchun oldingi sotuv ko'rsatkichlaridan kelib chiqib sotuv hajmini bashoratlaydi – bu axborotning bashoratlanuvchanlik qiymati bo'lsa, unga asoslangan holda tovarlar zaxirasini doimiy ravishda oqilona to'ldirib boradi, bu albatta, axborotdan qayta aloqaning mavjudligidan darak beradi.

Ishonchlilik: Buxgalteriya axboroti hech qanday xatolarsiz, kamchiliksizlarsiz ishonchli va haqiqiy bo'lishi kerak. Buxgalteriya axboroti o'z taqdim qilgan tafsilotlarni sodir bo'lgan jarayonlarga muvofiqligini ta'minlashi lozim. Xato kamchiliklarsiz bo'lgan ishonchli buxgalteriya axboroti sodir bo'lgan voqea – hodisalarni aniq tasvirlaydi. Foydalanuvchi uchun axborotning qiymatliligi uning ishonchlili bilan belgilanadi. Ishonchsiz axborot yaxshi holda vaqt sarfi bo'lsa yomon holda noto'g'ri samarasiz qarorlar qabul qilishdek oqibatlarni keltirib chiqaradi. Masalan, sotuv menedjeri xaridor bilan katta hajmda mahsulot sotish bo'yicha ma'lum sanaga shartnoma

imzoladi. U bu qarorni mahsulot zaxirasi to'g'risida axborotga tayangan holda qabul qilgan bo'lsa-da, ushbu axborot noto'g'ri tafsilotlarga ega bo'lgani mahsulotni haqiqatda inventarizatsiyasi o'tkazilganda ma'lum bo'ldi. Bu esa mahsulotni shartnomaga muvofiq ravishda kelishilgan hajmda yetkazish imkonidan mosuvo qilganligi, shartnoma shartlarini vaqtida bajarmaslik, uni sud muhokamasiga ishning oshirilishi kabi oqibatlarni keltirib chiqardi. O'z o'zidan ko'rinib turibdiki, bu salbiy oqibatlarining kelib chiqishi sababi faqat axborotning xatoligi bo'lgan. Bundan xulosa qilib, shuni aytish mumkinki, samarali qarorlar yuqori darajadagi ishonchli axborotni talab qiladi. Ishonchli axborot o'zida quyidagi tavsiflarni mujassam etishi lozim:

Betaraflik, xolislik: buxgalteriya axboroti qandaydur belgilangan aniq maqsad yoki natijaga bog'liq emas, balkim ro'y-rost bo'lishi lozim.

1-rasm: Buxgalteriya axborotining asosiy sifat tavsiflari²

2 Ilmiy izlanishlar asosida muallif tomonidan ishlangan.

Tekshiriluvchanlik: bu buxgalteriya axborotini xolis va mustaqil o'lchov uslubiga xosligi bo'lib, har qanday holda tekshirishning bir hil usulni qo'llash orqali kim tomondan tekshirilishidan qat'i-nazar bir xil natija berishi bilan izohlanadi.

Butunlik, buxgalteriya axborotining sifati hisoblanib, uni uchta tashkil qiluvchi tarkibi mavjud bo'lib, ular – haqiqatda sodir bo'lganligi, aniqlik va to'liqlik kabi sifat tavsiflaridir.

- a) Haqiqatda sodir bo'lganligini boshqacha qilib aytganda, aniq holda taqdim qilinganligi desak mubolag'a bo'lmaydi. Axborotning bu sifati unga bo'lgan ishonch darajasini shartsiz oshiradi. Vaholanki, axborot haqiqatda sodir bo'lgan xo'jalik jarayonlari va muomilalarini aks etishi shart ^[8]. Masalan, buxgalteriya 1 S dasturida haqiqatda sodir bo'lmagan savdo bo'yicha ma'lumot kiritilgan. Bunday ma'lumot fiktiv, noto'g'ri shakllantirilgan axborotga sabab bo'ladi va uning asosida qo'yilgan keyingi qadamlarni xato bo'lishiga olib keladi, albatta, oqibatlar salbiy bo'ladi.
- b) **Aniqlik:** buxgalteriya axborotini moddiy xatoliklardan holi bo'lishi kerakligini anglatadi. Ammo moddiyatni miqdoriy baholashda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Chunki, u mutlaq miqdorga ega bo'lmaydi, va albatta, muammolarni keltirib chiqaradi. Bu xatolar foydalanuvchilar qabul qilgan qarorlarning samarasizligiga salmoqli hissa qo'shadi. Bu esa, axborot ba'zi hollarda mutlaq aniq va ravshan bo'lishi lozim ekanligiga dalolat qiladi. Axborotni o'z vaqtida taqdim qilish kerakligi bois, ba'zida uning aniqligiga putur yetadi. Ko'p hollarda mutlaq aniq, to'g'ri axborot tayyorlanishi vaqt talab qilganligi tufayli o'z vaqtida taqdim qilinmasligi ham mumkin, bu esa yana axborotning muhimlik darajasiga salbiy ta'sir o'tkazadi. Shu sababli axborotni muhimligi va foydaligini saqlash maqsadida qayta ishlovchilar, uning o'z vaqtida tuzilganligi va aniq, to'g'riligi o'rtasida muvozanatni saqlash yo'llarini qidiradi.
- d) **To'liqlik:** moliyaviy hisobotlar xo'jalik yurituvchi subyektning barcha mol-mulki va majburiyatlari haqida to'liq buxgalteriya axborotini aks ettirish kerak ^[9]. Masalani hal qiluvchi axborotning hech bir qismi qoldirilgan bo'lmisligi lozim. Masalan, hisobot, ma'lum davr bo'yicha barcha hisob-kitoblarni aks etishi hamda aniq va to'g'ri taqdim qilingan bo'lishi shart.

Taqqoslanuvchanlik, qiyoslanuvchanlik. Buxgalteriya axborotining bu sifat tavsifi, bir xo'jalik yurituvchi subyekt bo'yicha, yoxud shu sohaning bir necha xo'jalik yurituvchi subyektlari kesimida, muayyan davr bo'yicha yoki bir qancha davrlar oralig'i bo'yicha sodir bo'lgan xo'jalik jarayonlari va muomilalarini solishtirish orqali o'xshashliklari, farqlari va ta'sir doiralarini aniqlash imkonini berishini anglatadi. Moliyaviy hisobotdagi buxgalteriya axborotining aniq vaqtida, aniq voqea-hodisalarni aks etgan holda muayyan xo'jalik yurituvchi subyektga taqdim qilinishi uni dolzarbligi va ishonchligi uchun yetarli hisoblanmaydi. Bunda moliyaviy hisobotning foydalanuvchilari istalgan davr oralig'ida xo'jalik yurituvchi subyektning buxgalteriya axborotini taqqoslash imkoniga ega bo'lishi lozim. Buning uchun foydalanuvchilar o'z vaqtida moliyaviy hisobotni tuzishda kiritilgan o'zgarishlar, qonun-qoidalaridan boxabar qilinishi lozim.

Muvofiqlik: Bunda muayyan xo'jalik yurituvchi subyekt yoki bir nechta xo'jalik yurituvchi subyektlar bo'yicha, ma'lum davr yoki davrlar kesimini taqdim qilingan buxgalteriya axboroti bir-biriga muvofiq bo'lishi, uni taqqoslanuvchanligini belgilaydi. Bu esa o'z navbatida xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy holatiga, faoliyatining samaradorligiga va ulardagi o'zgarishlarga to'g'ri baho berish imkoniyatini yaratadi.

Buxgalteriya axborotining taqqoslanuvchanligining uning muvofiqligi bilan adashtirmaslik juda muhim, aks holda hisobotni takkomilashtirishda kiritiladigan, qo'llaniladigan yangi uslublariga to'siq bo'lishi mumkin. Chunki, barcha xo'jalik yurituvchi subyektlar ham moliyaviy hisobotni tuzishda bir xil usuldan foydalana olishmaydi, agar bu buxgalteriya axborotining dolzarbligi va ishonchligiga putur yetkazadigan bo'lsa. Ayni vaqtda axborot muvofiqligining o'zi ham bir alohida maqsad bo'la olmaydi, agar moliyaviy hisobotni tuzishda qo'llanilayotgan usuldan ko'ra yanada optimal va ishonchli usul paydo bo'lsa albatta, uni o'zgartirish lozim bo'ladi.

Tushunarlilik: Bunda axborot foydalanuvchilarga butun mohiyatni yetkaza olishi lozim. Axborotning tushunarli bo'lish yoki bo'lmisligi uni buxgalterlar tomonidan qanday tayyorlanganligi va foydalanuvchini undan to'g'ri foydalana olishi bilan belgilanadi.

Axborotni dolzarbligi va ishonchligiga zarar bermagan holda tushunarli tuzilgan bo'lishi juda muhim. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, murakkab xo'jalik jarayonlari va muomilalari to'g'risidagi buxgalteriya axborotini oddiy yoki yengillashtirilgan shaklda tuzish imkoni doim ham mavjud bo'lavermaydi. Shuni nazarda tutish kerakki, axborotning foydalanuvchilar doimo u haqida tushuntirishlar, konsultatsiyalar olish imkoniga ega ^[6]. Masalan, axborot tushunarli tilda (masalan, rus, o'zbek, ingliz va x.k) yoki tushunarli texnik (informatika, fizikada ishlatiladigan) tillarda tuzilgan bo'lishi lozim. Bundan tashqari, haddan ziyod kodlar, va qisqarmalarga ega axborot undan foydalanuvchilarga tushunarsiz bo'lishi mumkin.

Xarajatlar va natijalarning mutanosibligi: Moliyaviy hisobotni tuzuvchilar, auditorlar, standartlar va hokazolarni tuzuvchilar duch keladigan doimiy muammo bu buxgalteriya axborotini taqdim qilishga ketgan sarf-xarajatlarga nisbatan undan kutilgan manfaatni (foydani) ustun kelishi hisoblanadi. Axborotning qiymatini uni yig'ilishi, saqlanishi, qidirib topilishi, taqdim qilinishi, tahlili va talqini hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan yo'qotishlar yoki raqobatbardoshlikning pasayishiga olib kelgan axborotning ishonchsizligi, resurslarni noto'g'ri

taqsimoti va boshqa noxush oqibatlardan hosil bo'lgan xarajatlar kiradi. Axborotning ustunligi uning asosida axborotning turli foydalanuvchi guruhlar tomonidan samarali qarorlar qabul qilishida namoyon bo'ladi.

Umumlashtirilish: buxgalteriya axborot foydalanuvchilarning ehtiyojlariga muvofiq holda to'plangan bo'lishi lozim. Ma'lumki, xo'jalik yurituvchi subyekt boshqaruvining quyi qismidagi menedjerlar, boshqaruv xodimlari yanada batafsil ma'lumotga ehtiyoj sezadi. Axborot boshqaruvning yuqori qismiga umumlashtirilgan holda uzatilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilganlardan shuni xulosa qilish mumkinki, buxgalteriya axborotining sifat bir qancha talablarga javob berishi lozim. U dolzarb, haqqoniy, qiyoslanuvchan, muvofiq hamda tushunarli bo'lishi shart, chunki buxgalteriya axborotining bunday sifatleri uni ham ichki ham tashqi foydalanuvchilar qabul qiladigan qarorlarni samaradorligini oshirish bilan birga ularni nazoratini, tahlilini natijador qiladi.

Qolaversa, buxgalteriya axborotini batafsil bo'lishi, xo'jalik yurituvchi subyektning samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ahamiyatini keskin oshiradi, ya'ni u:

- buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzishning (masalan, faoliyat turlari bo'yicha alohida buxgalteriya hisobi bo'yicha) amaldagi qonun hujjatlari talabalariga muvofiq bo'lishi;
- buxgalteriya axborotini olish xarajatlarning undan foydalanishdan kutilgan natijalardan past bo'lishi kerakligidan iborat tejamkorlik tamoyilini amalga oshirishi;
- buxgalteriya axborotini sharhlash yo'li bilan tezkor va taktik boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun muhim bo'lgan ma'lumotlarni olish zarurati kabilarni qamrab olishi lozim. Shuni alohida ta'kidlash joizki, buxgalteriya axborotini sharhlanishini xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tahlil qilishning turli usullarini qo'llash orqali amalga oshirish mumkin. Bu shuni anglatadiki, hisobot davri uchun joriy buxgalteriya axborotini umumlashtirish asosida tuzilgan moliyaviy hisobotda tugallangan xo'jalik jarayonlar to'g'risida sifatli buxgalteriya axborotining aks etishi, unda xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy – xo'jalik faoliyatining hajmi va sifat ko'rsatkichlari to'g'risida yetarlicha to'liq ma'lumot berilganiga dalolat qiladi. Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflarini takomillashtirishda xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun quyidagi takliflar berildi:
- buxgalteriya axborotini shakllantirish jarayoniga daxldor buxgalter xodimlar xo'jalik jarayonlariga nafaqat texnik balki mantiqan "ijodkorona" ham yondasha olishi uchun malakasini doimiy ravishda oshirib borilishini ta'minlanishi;

O'z vaqtida samarali qarorlar qabul qilish maqsadida buxgalteriya axborotining ustuvor sifat tavsiflariga e'tibor qaratish va ularni tizimlashtirish va ularni doimiy ravishda taqomillashtirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 2016-yil 13-apreldagi O'RQ 404-sonli "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni.
2. International standard of accounting №1. Presentation of financial statements. www.iasplus.com
3. Корягин М. В., Куцык П. А. Качество бухгалтерской отчетности как информационного продукта учетной системы. //Международный бухгалтерский учет. <http://fin-izdat.ru/journal/interbuh>
4. Bruce Pounder. Measuring Accounting quality.//Strategic finance. May, 2013
5. Левицкая С. А., Иващенко К. А. Accounting information resources: a theoretical aspect.//Proc.11th Sci.Conf. Winter readings dedicated to outstanding scientists in the field of Accounting, Analysis and Control. Zytomyr, Zytomyr State Technological University Publ., 2013,pp. 65-68
6. Соколов Я. В., Пятов М. Л. Достоверный и добросовестный взгляд на бухгалтерскую информацию // Бухгалтерский учет. 2007. № 5. С. 52-56.
7. Устинова Я. И. Концепция достоверного и добросовестного взгляда на бухгалтерскую информацию: российская теория и практика //Аудит и финансовый анализ. 2010. № 1. С. 32-40.
8. Попова Л. В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы//Журнал "Финансовый менеджмент" – Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы (finman.ru)
9. Nubia Isabel Diaz Ortega, Juan Manuel Villamizar Ramirez. The use of accounting information system as guidance for the decision-making in Cucuta SMEs.//Revista ESPACIOS. Vol. 38 (№ 41), 2017. Page. 2
10. A. Avlokulov, Z. Zufarova Directions of increasing the quality of accounting information//International Finance and Accounting, Vol.2021/6-1-2021

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.